

Rapportage onderzoek (bijna-)pensioengerechtigden en vrijwilligerswerk in Harlingen

Inhoudsopgave

	<u>Pagina</u>
Samenvatting: conclusies en aanbevelingen	3
1 Vrijwilligerswerk heeft en geeft zin	5
2 Online enquête voor oudere inwoners van Harlingen	5
3 Wie heeft de enquête ingevuld?	6
4 Deelname aan activiteiten	8
5 Huidige vrijwilligers: hoe lang, hoe vaak en waar?	10
6 Huidige vrijwilligers: wat drijft ze?	12
7 Niet-meer vrijwilligers: redenen om te stoppen	15
8 Niet meer vrijwilligers: wanneer en hoe weer wel?	15
9 Nog-nooit vrijwilligers: waarom niet en wanneer wel?	16

Bijlage: Enquête (Bijna-)pensioengerechtigden en vrijwilligerswerk Harlingen

Samenvatting: Conclusies en Aanbevelingen

Een relatief oude en veelal gepensioneerde groep respondenten

De online vragenlijst is in Harlingen ingevuld door 77 respondenten. Van deze groep deden 46 op het moment van invullen vrijwilligerswerk. Elf zijn vrijwillig actief geweest maar nu niet meer, en negen hebben naar eigen zeggen nog nooit vrijwilligerswerk gedaan.

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is ruim 68, maar niet-meer vrijwilligers zijn gemiddeld ouder dan 70. Dat is een indicatie dat in Harlingen oudere vrijwilligers stoppen naarmate ze ouder worden. Daarnaast is zo'n 75% van de respondenten met pensioen. Zowel de gemiddelde leeftijd als het aantal gepensioneerden is procentueel hoger dan in de vergelijkbare onderzoeken die we hebben gedaan

Activiteiten voor ouderen zijn bekend, deelname is laag

Voordat we inzoomen op de vrijwillige inzet, is eerst gevraagd naar bekendheid met en deelname aan activiteiten in Harlingen die speciaal op ouderen gericht zijn. Het goede nieuws is dat alle genoemde activiteiten op zijn minst bij een paar respondenten bekend zijn. De fiets- en wandelgroepen en het ontmoetingscafé springen eruit. Van de 46 respondenten die aangeven tenminste één activiteit te kennen, neemt echter meer dan de helft aan geen enkele activiteit deel. Het hoogste aantal deelnemers voor enige activiteit is 7 personen, wat slechts 9% is van alle respondenten. Overigens zijn degenen die deelnemen wel tevreden over de aangeboden activiteiten.

Huidige vrijwilligers zijn gehecht

De groep huidige vrijwilligers kan gekenschetst worden als trouw, gehecht en actief. Veelal zijn ze al lang vrijwilliger en zetten ze zich frequent in. Naarmate ze langer actief zijn en hun leeftijd toeneemt, zetten ze zich ook meer in. Huidige vrijwilligers zijn met name actief op het terrein welzijn & sociaal-cultureel werk. Ze hebben hun vrijwilligerswerk voornamelijk gevonden via de organisatie zelf of via vrienden en familie.

Betekenisvol en leuk vrijwilligerswerk graag!

Opvallend eensgezind zijn alle drie de groepen over wat belangrijk is in het vrijwilligerswerk. Het moet ten eerste betekenisvol zijn, en ten tweede leuk zijn en leuk blijven. Deze volgorde wijkt af van wat we in andere onderzoeken gevonden hebben. Het belang om van betekenis en nut te zijn voor de ander scoort in Harlingen hoger. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat de gemeenschap relatief klein is waardoor ouderen meer op elkaar betrokken zijn.

Tegelijk is ook duidelijk dat plezierig, interessant en uitdagend vrijwilligerswerk ook voor ouderen in Harlingen een belangrijke factor is voor het blijven of worden van vrijwilliger. De implicatie hiervan voor werving en behoud van oudere vrijwilligers in Harlingen is dat er zowel nadruk mag zijn op het gevoel van nut en waarde te zijn voor een ander én op de waarde van vrijwilligerswerk als een mogelijkheid om prettige, interessante en uitdagende ervaringen op te doen.

Rekening houden met verschillende motivatiemixen

Op basis van de resultaten zou het vervolgens handig kunnen zijn om een gerichter onderscheid te maken in de motivatiemix van oudere vrijwilligers en daar bewust op in te spelen:

- De groep ouderen tussen 55 en 64 is meer dan gemiddeld gemotiveerd als zij vrijwilligerswerk kunnen doen waar zij van betekenis kunnen zijn, dat zij leuk vinden en wat een goede invulling van hun tijd geeft;

- De groep ouderen tussen 65 en 74 is meer dan gemiddeld gemotiveerd als zij vrijwilligerswerk kunnen doen dat tegelijk betekenisvol én leuk is, waar zij sociale contacten kunnen opdoen en onderhouden, dat daginvulling geeft en waar ze kunnen leren;
- De groep ouderen boven de 75 vindt betekenisvol vrijwilligerswerk cruciaal.

Hoe lang respondenten gepensioneerd zijn, lijkt nauwelijks invloed te hebben op hun overwegingen om vrijwilligerswerk te doen.

Gezondheid is een issue

Een opvallende uitkomst van het onderzoek is het relatief hoge aandeel respondenten dat aangeeft te stoppen met vrijwilligerswerk als hun gezondheid vermindert, of om die reden al gestopt is. Het cijfer dat de respondenten geven voor hun ervaren gezondheid ligt lager dan het landelijk gemiddelde. Dit is afwijkend ten opzichte van de uitkomsten uit de vergelijkbare onderzoeken.

Wwe weten dat het doen van vrijwilligerswerk een positieve invloed heeft op de ervaren gezondheid. Desondanks is het zo dat relatief veel respondenten in Harlingen te maken hebben of denken te krijgen met verminderde fysieke of sociale gezondheid. Dit kan een indicatie zijn dat ouderen in Harlingen eerder en meer met vraagstukken omtrent hun gezondheid te maken hebben.

Inspelen op wat wél kan

Daarom is het cruciaal dat vrijwilligersorganisaties en de vrijwilligerscentrale actief op zoek gaan naar wat ouderen wél kunnen en wat passend is. Enerzijds gaat het daarbij om het doorbreken van het frame dat je niet meer vrijwillige actief zou kunnen zijn als je gezondheid minder wordt. Deze manier van kijken is hardnekkig aanwezig in de samenleving, en is bijvoorbeeld gevoed door het wegzetten van alle ouderen als kwetsbaar tijdens de coronacrisis. Ook bij ouderen zelf kan deze gedachte postvatten.

Meer flexibele mogelijkheden

Anderzijds is het van belang om meer kortdurende, flexibele en op maat gesneden vrijwillige activiteiten aan te bieden. Voor veel ouderen, met name de generatie boven de 75 jaar, staat vrijwilligerswerk voor stevige, langdurige en terugkerende inzet. We hanteren daarom binnen Samen Ouder Worden steeds vaker de term vrijwillig actief. Die geeft aan dat kleine, eenmalige en kortdurende inzet net zoveel waarde en belang heeft. Voor organisaties is de opgave om dergelijke vrijwillige activiteiten te ontwikkelen en onder de aandacht te brengen van zowel hun huidige oudere vrijwilligers als de ouderen die niet (meer) actief zijn. Onder deze laatste groep zit zeker nog vrijwillige energie, zo laten de uitkomsten van dit onderzoek zien.

1 Vrijwilligerswerk heeft en geeft zin

Wat beweegt ouderen in Harlingen om vrijwilliger te worden en te blijven? Dat is de kernvraag van een onderzoek waar de gemeente Harlingen, Skûle Welzijn en het programma Samen Ouder Worden mee bezig zijn. Dat doen we niet zomaar.

Aan de ene kant komt uit steeds meer onderzoek naar voren dat mensen die vrijwilligerswerk doen langer gezond blijven, een groter netwerk hebben en zich in het algemeen gelukkiger voelen. Vrijwilligerswerk is zo een kans om te blijven meedoen, ertoe te doen en sociale verbanden op te bouwen en te onderhouden. Dat is met name van belang voor al degenen die niet langer een betaalde baan hebben en daardoor hun netwerken en ervaren nut zien verminderen. Vrijwilligerswerk houdt je actief en betrokken, en dat is goed voor jezelf en voor de samenleving: Vrijwilligerswerk heeft zin en geeft zin!

Aan de andere kant hebben we al een tijdje te maken met een vergrijzende samenleving: het aandeel mensen boven de 55 wordt steeds groter ten opzichte van de totale bevolking. Deze ouderen blijven langer vitaal en gezond. Zij kunnen dus langer mee blijven doen in de maatschappij. En ze hebben, zeker na hun pensionering, meer tijd beschikbaar. Zo bezien is er juist onder mensen boven de 55 een aardig potentieel aan vrijwilligers. En dat is interessant voor alle organisaties die met vrijwilligers werken: hoe kun je inspelen op de motivatie en omstandigheden van deze groeiende groep om ze te verleiden vrijwilliger te worden en blijven?

2 Online enquête voor oudere inwoners van Harlingen

Om meer inzicht te krijgen in wat oudere inwoners van Harlingen drijft om vrijwilliger te worden en blijven, hebben we tussen 1 en 25 april 2022 een online vragenlijst (*zie bijlage 1*) uitgezet. Om een zo groot mogelijk bereik te krijgen, is de enquête aangekondigd via de lokale krant en een lokale nieuwssite, en via de websites van deelnemende organisaties.

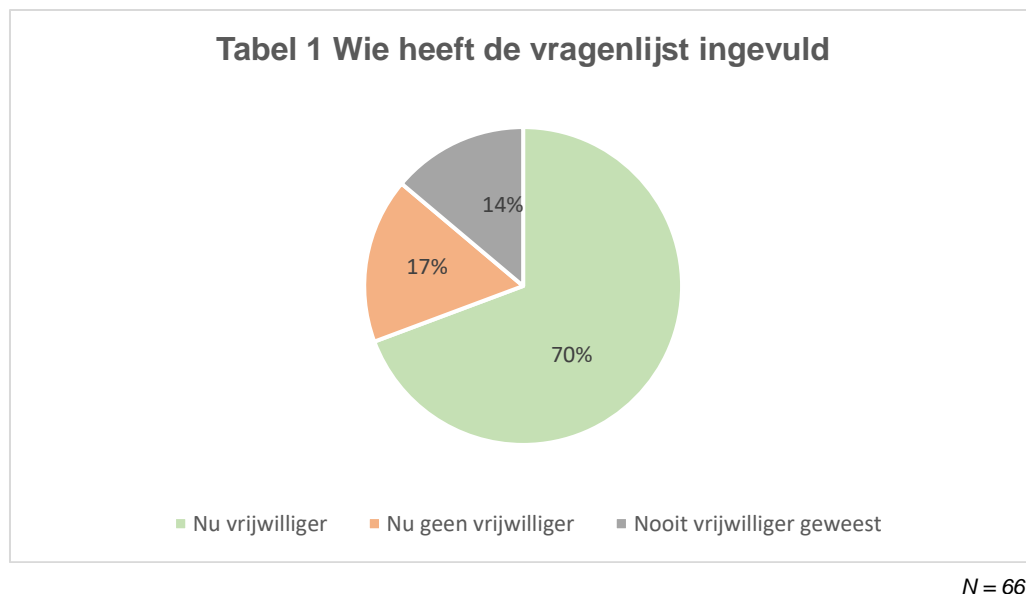
Methodologisch gezien betekent dit dat we geen gewogen sample hebben genomen en dat de uitkomsten van de enquête daarmee niet representatief hoeven te zijn voor de hele populatie van ouderen in Harlingen. Ze zijn wel indicatief.

Een belangrijk onderscheid dat we hebben gemaakt, is dat tussen ouderen die nu vrijwilligerswerk doen, ouderen die in het verleden vrijwilligerswerk hebben gedaan maar nu niet meer, en ouderen die nog nooit vrijwilliger zijn geweest. Dat hebben we gedaan om zo niet alleen inzicht te krijgen in wat bestaande vrijwilligers motiveert en stimuleert, maar juist ook meer te weten te komen over welke drempels mensen ervaren die ervoor zorgen dat ze stoppen met vrijwilligerswerk of er zelfs nooit aan begonnen zijn. Het antwoord op de vraag in de enquête (*zet u zich weleens vrijwillig (onbetaald) in?*) leidde de deelnemers naar drie verschillende vragenlijsten.

3 Wie heeft de enquête ingevuld?

In totaal zijn 77 personen aan de online vragenlijst begonnen¹. Hoewel dit ten opzichte van andere onderzoeken een relatief hoog percentage respondenten is gezien de bevolkingsomvang van Harlingen, is het absolute aantal te laag om statistisch verantwoorde uitspraken te doen. Alle uitkomsten uit het onderzoek zijn daarom indicatief voor de behoeften en inzet van de doelgroep ouderen boven de 55 jaar in Harlingen. Daar waar percentages gebruikt worden, zijn deze alleen bedoeld om een vergelijking mogelijk te maken.

46 respondenten zijn nu vrijwilliger, 11 respondenten zijn wel vrijwillig actief geweest maar op het moment van invullen niet. En 9 respondenten zijn nog nooit vrijwilliger geweest.

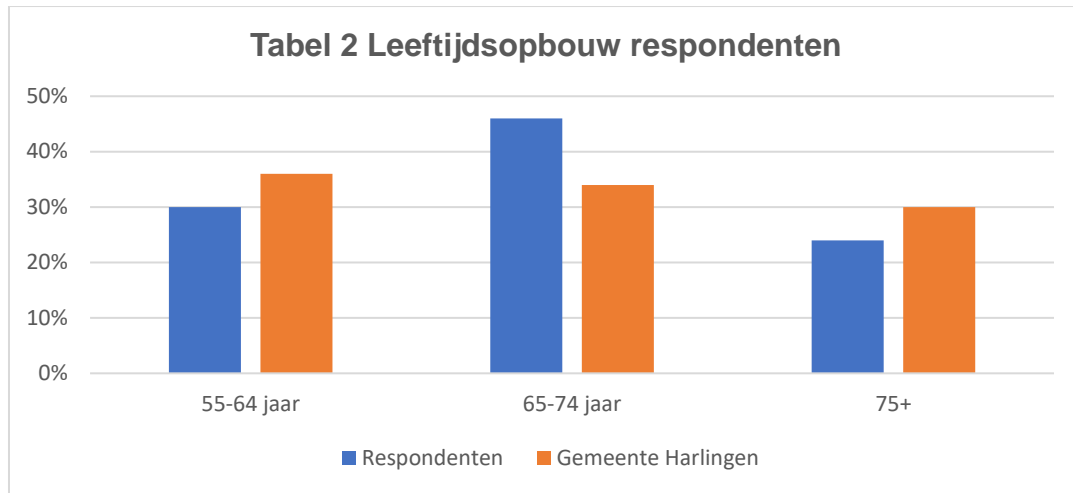
Tabel 1 laat zien dat het gelukt is om de drie categorieën te bereiken die we in het onderzoek wilden betrekken. Duidelijk is dat, zoals verwacht, vooral degenen die nu vrijwilliger zijn zich aangesproken voelen om aan een dergelijk onderzoek deel te nemen. In de hele samenleving doet ongeveer 50% van de mensen vrijwilligerswerk. In dit onderzoek is dat zo'n 70%. De uitkomsten laten daarmee vooral zien wat de beweegredenen en omstandigheden zijn van ouderen die nu vrijwilliger zijn.

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 68,2 jaar, waarbij de jongste deelnemer 53 is en de oudste 85. Mensen die nu geen vrijwilligerswerk meer doen zijn gemiddeld ouder dan degenen die wel als vrijwilliger actief zijn en degenen die nooit vrijwilligerswerk hebben gedaan (70,4 jaar versus 67,8 jaar). Een eerste voorzichtige conclusie zou dan ook kunnen zijn dat met name de oudste groep respondenten afscheid nemen van het vrijwilligerswerk.

Tabel 2 laat de leeftijdsopbouw van de respondenten zien, gekoppeld aan de cijfers voor de gemeente Harlingen. We hebben daarbij alleen gekeken naar de inwoners die 55 jaar of ouder zijn in 2021. Uit de tabel komt duidelijk naar voren dat we in de enquête een oververtegenwoordiging van de middelste leeftijdscategorie hebben. Van iedereen boven de 55 in Assen valt 34% in de leeftijdscategorie 65-74

¹ Ter vergelijking: in een vergelijkbaar onderzoek in Amersfoort hebben 326 personen de vragenlijst ingevuld en in Assen 310. Amersfoort heeft ongeveer 158.000 inwoners en Assen zo'n 69.000. Harlingen heeft een inwoneraantal van ongeveer 16.000. Het percentage respondenten in Harlingen is daarmee vergelijkbaar met de respons in Assen.

jaar. In ons onderzoek zien we dat bijna de helft van de respondenten in de leeftijdscategorie 65-74 jaar valt.

Bron² N = 46

Als we verder kijken naar de kenmerken van de respondenten, dan zien we het volgende:

- Drie van de vier respondenten zijn met pensioen. Dat is een relatief hoog aandeel. Meer dan 31% van de gepensioneerde respondenten is tussen de 1 en 5 jaar met pensioen en 21% 5 tot 10 jaar. De grootste groep (bijna 37%) is meer dan 10 jaar met pensioen. Aan de andere kant geldt dat 9 van de 13 respondenten die nog niet met pensioen zijn pas over 4 jaar of meer met pensioen verwachten te gaan. De vragenlijsten zijn dus in meerderheid ingevuld door personen die al vrij lang met pensioen zijn gegaan of die nog (lang) niet met pensioen zijn.
- Iedereen die de vragenlijst heeft ingevuld, is van Nederlandse afkomst. Het onderzoek biedt dus geen inzicht in de motivatie voor vrijwilligerswerk en de invloed van het pensioen daarop voor mensen met een niet-westerse achtergrond.
- Bijna 57% van de respondenten is getrouwd of samenwonend, ruim 39% woont alleen. Het aantal alleenstaande respondenten ligt daarmee veel hoger dan in vergelijkbare onderzoeken.
- De respondenten beoordelen de staat van hun gezondheid met gemiddeld een 7,3 op een schaal van 1 tot 10. Dat is een iets lager cijfer in vergelijking met scores uit landelijke onderzoeken³. De respondenten tussen de 65 en 74 geven hun gezondheid gemiddeld een 6,9 en die van 75 jaar en ouder gemiddeld een 7,1.
- Bijna 43% van de respondenten heeft een HBO of WO opleiding, ruim 17% een MBO opleiding en zo'n 37% is met formeel onderwijs gestopt na de middelbare school. Ten opzichte van de vergelijkbare onderzoeken is dit laatste percentage veel hoger. Uit eerder onderzoek weten we dat hoger-opgeleiden meer en langer vrijwilligerswerk doen dan lager-opgeleiden. Uit dit onderzoek komt deze bevinding niet naar voren: hoogst genoten opleiding is geen indicatie of respondenten wel of geen vrijwilligerswerk doen of hebben gedaan.
- Weinig respondenten zijn actief in eigen buurt: 58% geeft aan nooit actief te zijn in de eigen buurt, en nog eens 18% een paar keer per jaar. De inzet speelt zich blijkbaar op stedelijk niveau af.

4 Deelname aan activiteiten

² Bron: Gegevens Gemeente Harlingen de drie categorieën 55-64, 65-74 en 75+ zijn samen op 100% gesteld om vergelijking mogelijk te maken.

³ [Ervaren gezondheid | Cijfers & Context | Huidige situatie | Volksgezondheidszorg.info](#)

Het eerste dat we aan de respondenten gevraagd hebben, is in hoeverre zij bekend zijn met en deelnemen aan activiteiten die in Harlingen speciaal voor ouderen georganiseerd worden. Uit tabel 3 komt naar voren dat bijna 70% van de respondenten tenminste één activiteit kent. Gemiddeld kennen deze respondenten 4 verschillende activiteiten. Bijna één op de drie ouderen in Harlingen kent geen van de genoemde activiteiten. De gemiddelde leeftijd van deze groep is wat lager dan het gemiddelde van alle respondenten, namelijk 66,4 jaar om 68,2 jaar. Dit zou erop kunnen duiden dat de activiteiten voor ouderen pas in beeld komen op wat later leeftijd. Ook is 23% van degenen die geen enkele activiteit kennen nooit vrijwilliger geweest, tegenover 14% van alle respondenten. Dit is een aanwijzing dat er een samenhang is tussen zelf actief zijn en bekend zijn met activiteiten.

Het vaakst genoemd zijn de fietsgroep en de wandelgroep van MFC het Vierkant en het Ontmoetingscafé in Nieuw Zuid. Sowieso is er geen enkele activiteit die geen van de respondenten kent. Daarnaast valt op dat dat veel activiteiten door tenminste 1 op de 6 ouderen genoemd worden.

Tabel 3: Bekendheid met activiteiten voor ouderen

Fietsgroep	40%
Wandelgroep	39%
Ontmoetingscafé	30%
Bibliotheek/weggeefhoek/stamtafel	23%
Spelmiddag	21%
Activiteiten Stichting Welzijn Senioren Harlingen	19%
Meer bewegen met ouderen	19%
Inloopochtend	18%
Beweegcafé	17%
Klaverjassen	17%
Café Jong Belegen	10%
Ouderenmaaltijd	6%
Geen van de genoemde	31%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven N= 77

Een ander verhaal wordt het als we kijken naar deelname aan activiteiten. Van de 46 respondenten zegt meer dan de helft aan geen enkele activiteit deel te nemen. Bekendheid met een activiteit is duidelijk iets anders dan deelname eraan. Ook hier speelt leeftijd een rol: de gemiddelde leeftijd van degenen die nergens aan deelnemen zakt naar 65,2. Anders gezegd: het zijn met name de respondenten boven de 70 die deelnemen aan activiteiten voor ouderen. Overigens geldt voor de groep die nergens aan deelneemt dat ze wel allemaal vrijwilliger zijn of ooit zijn geweest.

Activiteiten waaraan 7 respondenten hebben deelgenomen, zijn de activiteiten van de stichting Welzijn Senioren, Café Jong Belegen, de Spelmiddag en de Wandelgroep.

Tabel 4: Deelname aan activiteiten voor ouderen

Activiteiten Stichting Welzijn Senioren Harlingen	15%
Café Jong Belegen	15%
Spelmiddag	15%
Wandelgroep	15%
Beweegcafé	13%
Meer bewegen met ouderen	9%
Fietsgroep	8%
Bibliotheek/weggeefhoek/stamtafel	6%
Inloopochtend	4%
Ontmoetingscafé	2%
Klaverjassen	0%
Ouderenmaaltijd	0%
Geen van de genoemde	52%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven N= 46

Aan degenen die aan activiteiten hebben deelgenomen, is gevraagd hoe zij deze activiteiten beoordelen. Duidelijk uit tabel 5 is dat de meeste deelnemers tevreden zijn met de activiteiten waaraan ze hebben deelgenomen. Overall beoordeelt ruim driekwart van de deelnemers de activiteiten waaraan ze deelnemen als goed of uitstekend.

Tabel 5: Beoordeling activiteiten voor ouderen

<i>Activiteit</i>	<i>Beoordeling</i>	<i>Slecht/ matig</i>	<i>Voldoende</i>	<i>Goed/ uitstekend</i>
Activiteiten Stichting Welzijn Senioren Harlingen		0	1	7
Café Jong Belegen		1	1	5
Spelmiddag		1	1	5
Wandelgroep		0	1	5
Beweegcafé		0	1	3
Meer bewegen met ouderen		0	0	4
Fietsgroep		0	1	3
Bibliotheek/weggeefhoek/stamtafel		0	2	2
Inloopochtend		0	0	2
Ontmoetingscafé		0	1	2
<i>Totaal</i>		2	9	38

Respondenten konden meerdere antwoorden geven N= 46

Tenslotte geeft 89% van de respondenten aan dat ze geen activiteiten missen. Degenen die nog wel iets missen, noemen met name culturele activiteiten zoals film kijken, theaterbezoek en toneelspelen.

5 Huidige vrijwilligers: hoe lang, hoe vaak en waar?

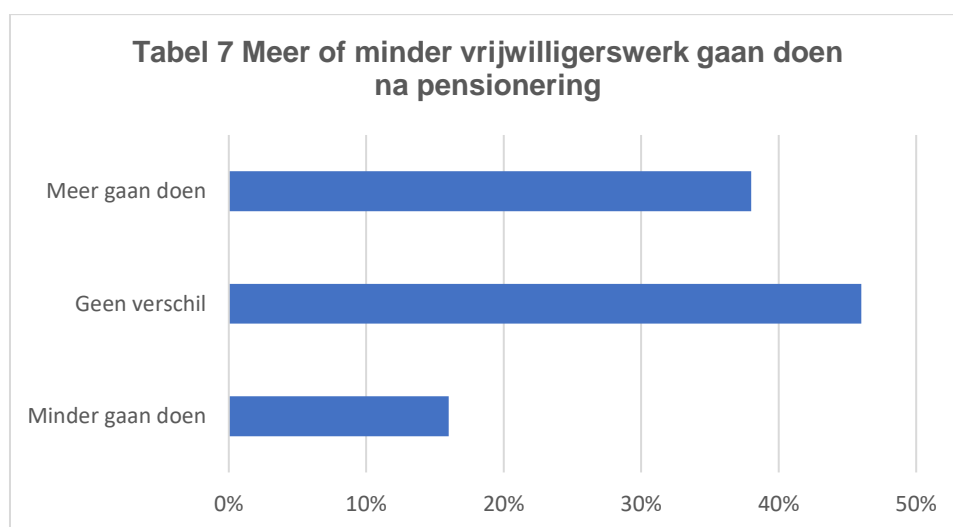
In het vervolg van deze rapportage zoomen we verder in op de drie groepen die we onderscheiden hebben. Als eerste kijken we naar oudere Assenaren die nu vrijwilligerswerk doen. Die noemen we de huidige vrijwilligers.

Tabel 6: Duur, frequentie en soort vrijwilligerswerk

Duur		Frequentie		Soort	
Meer dan 10 jaar	44%	Minstens 1 x per week	46%	Regelmatig/ vast	72%
5-10 jaar	18%	1 tot 4 x per maand	33%	Incidenteel/ af en toe	26%
1-5 jaar	28%	4 tot 11 x per jaar	14%	Eenmalig	3%
Minder dan 1 jaar	10%	Minder dan 4 x per jaar	0%		

N = 39

Deze groep zet zich gemiddeld genomen lang en vaak in als vrijwilliger. Ruim 40% van de respondenten is al meer dan 10 jaar actief als vrijwilliger, en nog eens bijna 20% tussen de 5 en 10 jaar⁴. Ook zet bijna de helft zich ten minste 1 keer per week vrijwillig in. En bijna driekwart van de vrijwilligers beschouwt zich als vaste vrijwilliger. We hebben te maken met een grote groep trouwe en actieve vrijwilligers. En een deel van deze groep is na zijn pensionering vaak ook nog meer vrijwilligerswerk gaan doen, zoals uit tabel 7 blijkt.

N = 37

Nadere analyse laat zien dat er een groot leeftijdsverschil zit tussen degenen die langer dan 10 jaar vrijwilliger zijn en de andere categorieën. Gemiddeld zijn de vrijwilligers die langer dan 10 jaar actief zijn ruim 72 jaar oud, terwijl de gemiddelde leeftijd van de overige vrijwilligers bijna 64 jaar is. Andere onderzoeken tonen aan dat vrijwilligers die daadwerkelijk de pensioenleeftijd bereikt hebben, gemiddeld meer tijd te besteden krijgen. Dat zou kunnen verklaren waarom dit verschil in leeftijd zichtbaar is.

⁴ Dit hoeft niet te betekenen dat respondenten altijd bij dezelfde organisatie actief zijn geweest in al die jaren. De overige antwoorden in de enquête wijzen uit dat dit wel vaak het geval is.

In tabel 8 is zichtbaar bij welk type organisaties huidige vrijwilligers actief zijn. Welzijn en sociaal cultureel werk en geloof en levensbeschouwing zijn de vaakst genoemde sectoren. Overigens wordt uit de tabel ook duidelijk dat niet in elk van de genoemde sectoren respondenten actief zijn.

Tabel 8: Waar zijn vrijwilligers actief

<i>Sector</i>	<i>%</i>
Welzijn en sociaal cultureel werk	38%
Geloof en levensbeschouwing	21%
Jeugd en jongeren	13%
Kunst en cultuur	13%
Onderwijs	13%
Sport en recreatie	13%
Zorg en (onderlinge) hulpverlening	13%
Hobby en gezelligheid	8%
Wijk- buurt- en bewonersinitiatief	8%
Natuur en Milieu	3%
Politiek en vakbeweging	3%
Belangenbehartiging en Emancipatie	0%
Ontwikkelingssamenwerking	0%
Verkeer en veiligheid	0%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven N = 39

Ten slotte hebben we gevraagd hoe de huidige oudere vrijwilligers hun vrijwilligerswerk gevonden hebben. Tabel 9 laat zien dat de meeste respondenten direct via of door een organisatie aan hun vrijwilligerswerk gekomen zijn. Daarnaast spelen familie en vrienden een belangrijke rol. Op gepaste afstand volgens de Vrijwilligerscentrale van Skûle Welzijn en sociale media. Dit is in lijn met wat we weten over de wijze waarop mensen in het vrijwilligerswerk terecht komen: bij 2 op de 3 vrijwilligers komt dit vanwege een bestaande connectie met de organisatie via bijvoorbeeld lidmaatschap, bekendheid met al actieve vrijwilligers en/of een vraag van bekenden.

Tabel 9: Hoe hebben huidige vrijwilligers hun vrijwilligerswerk gevonden

<i>Manier</i>	<i>%</i>
Via de organisatie zelf	41%
Via vrienden/familie	41%
Vrijwilligerscentrale Skûle Welzijn	18%
Sociale media	10%
Via de gemeente	5%
Internet	5%
Harlingenboeit	3%
Via een wijkcentrum	3%
Door NL-doet	3%
Via de kerk	3%
Via de werkgever	0%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven N = 39

6 Huidige vrijwilligers: wat drijft ze?

Een wezenlijk onderdeel van elk onderzoek naar vrijwilligerswerk gaat over de vraag wat mensen motiveert om vrijwilliger te worden en te blijven. De motivatie van mensen, samen met hun persoonlijke situatie en omgevingsfactoren, bepaalt immers of ze zich willen inzetten als vrijwilliger. Uit het onderzoek komen een aantal opvallende zaken over de motivatie van oudere vrijwilligers in Harlingen naar voren. Deze zijn zichtbaar in tabel 10.

Tabel 10: Motivatoren voor huidige vrijwilligers per leeftijdscategorie

Motivatie	55-64 jaar	65-74 jaar	75 jaar en ouder	Totaal ⁵	
				#	%
Ik wil iets doen/ betekenen voor anderen	9	12	6	31	80%
Het is leuk om te doen	6	10	4	23	59%
Ik vind het belangrijk	4	6	3	14	36%
Ik heb er mijn sociale contacten	3	8	1	12	31%
Het geeft mijn dag structuur	3	3	3	9	23%
Het is een goede invulling van mijn tijd	4	5	0	9	23%
Ik leer ervan/ doe ervaring op	2	4	0	7	18%
Ik word gevraagd	0	5	1	6	15%
Ik doe het vanuit religieuze overtuiging	2	0	2	5	13%
Het wordt van mij verwacht	0	2	0	2	5%
<i>Totaal</i>	<i>12 personen</i>	<i>18 personen</i>	<i>7 personen</i>		

N = 39

Wat als eerste duidelijk wordt, is dat de meest genoemde motivator voor oudere vrijwilligers in Harlingen is dat ze iets willen doen en betekenen voor een ander. Maar liefst 80% van de respondenten noemt deze motivatie. Met name voor de oudste groep is deze reden wezenlijk. Bijna 60% noemt als reden dat ze het leuk vinden om vrijwilligerswerk te doen. Dit geldt zeker voor de leeftijdsgroep 65-74.

Deze uitslag wijkt af van wat we in eigen en andere onderzoeken gevonden hebben⁶. Daarin zagen we dat niet langer betekenis maar plezier en beleving als belangrijkste motivator voor oudere vrijwilligers genoemd werd. Een mogelijke verklaring kan zijn dat in een kleine gemeenschap er voor elkaar zijn nog meer waarde heeft dan dat je zelf plezier beleeft aan het vrijwilligerswerk

Dit heeft de nodige implicaties voor de werving en het behoud van oudere vrijwilligers. In ieder geval onder de respondenten in Harlingen lijkt het nog altijd van belang veel aandacht te besteden aan het versterken van het gevoel van nut en waarde te zijn voor een ander.

⁵ In de totalen per motivator zijn ook de antwoorden meegenomen van respondenten die geen leeftijd hebben opgegeven. Dit verklaart afwijkingen in gemiddelde percentages. Respondenten konden meerdere antwoorden geven. Overigens was de volgorde en daarmee het belang van de verschillende redenen in het onderzoek in Amersfoort exact hetzelfde.

⁶ Zie bijvoorbeeld [Who volunteers and why? Understanding the role of resources and motivations in participation in voluntary work](#), Niebuur, J., 2020, [University of Groningen](#)

Daarnaast is het zinvol, zeker voor degenen die recent met pensioen zijn gegaan om vrijwilligerswerk te benadrukken als een mogelijkheid om prettige, interessante en uitdagende ervaringen op te doen. Voor de groep tussen de 65 en 74 is verder duidelijk dat ze meer dan gemiddeld hun sociale contacten hebben via het vrijwilligerswerk. Dit sociale aspect van het vrijwilligerswerk mag dan ook zeker aandacht krijgen in werving en behoud.

Overigens geven respondenten gemiddeld 3,1 redenen waarom zij vrijwilliger zijn: vrijwel iedereen heeft een mix van motivatoren.

Dit geeft interessante informatie voor alle organisaties in Harlingen die met oudere vrijwilligers (willen) werken. Het zou op basis van deze resultaten wel eens van belang kunnen zijn om een gerichter onderscheid te maken in de motivatiemix van oudere vrijwilligers en daar bewust op in te spelen:

- De groep ouderen tussen 55 en 64 is meer dan gemiddeld gemotiveerd als zij vrijwilligerswerk kunnen doen waar zij van betekenis kunnen zijn, dat zij leuk vinden en wat een goede invulling van hun tijd geeft;
- De groep ouderen tussen 65 en 74 is meer dan gemiddeld gemotiveerd als zij vrijwilligerswerk kunnen doen dat tegelijk betekenisvol én leuk is, waar zij sociale contacten kunnen opdoen en onderhouden, dat daginvulling geeft en waar ze kunnen leren;
- De groep ouderen boven de 75 vindt betekenisvol vrijwilligerswerk cruciaal.

Hoe lang respondenten gepensioneerd zijn, lijkt nauwelijks invloed te hebben op hun overwegingen om vrijwilligerswerk te doen.

Tabel 11: Wat huidige vrijwilligers belangrijk vinden

Gezelligheid, collega's, werksfeer	58%
Aandacht voor vrijwilligers(werk)	32%
Duidelijkheid over taken en verantwoordelijkheden	24%
Heeft niets nodig	18%
Waardering krijgen	16%
Goede begeleiding/ coaching	16%
Me kunnen ontwikkelen	13%
Aandacht voor persoonlijke situatie	8%
Duidelijkheid over rechten en plichten	3%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven

N = 38

Bovenstaande conclusies krijgen nog meer perspectief als we kijken naar wat oudere vrijwilligers belangrijk vinden in hun vrijwilligerswerk. Voor bijna twee-derde van de respondenten is het sociale aspect van belang. Het gaat daarbij zowel om een invulling van de motivatie 'het is leuk' als om de motivatie 'sociale contacten'.

Aandacht voor en zichtbaarheid van het vrijwilligerswerk vindt bijna een derde waardevol. Meer brede communicatie over en gerichte aandacht voor de waarde en het belang van vrijwilligers is daarom wellicht op zijn plek. Daarnaast vindt bijna een kwart van de respondenten het van belang om duidelijkheid over hun taken en verantwoordelijkheden te hebben.

Overigens is opvallend dat er een grote verscheidenheid is in wat oudere vrijwilligers belangrijk vinden: alleen het aspect van gezelligheid, collega's en werksfeer wordt door meer dan helft van de respondenten genoemd. Voor organisaties in Harlingen die met oudere vrijwilligers werken lijkt het devies dan ook om maatwerk te leveren.

Ten slotte hebben we ten aanzien van de motivatie van de huidige vrijwilligers gekeken naar wat er nodig is voor hen om vrijwilligerswerk te blijven doen. De uitkomsten worden weergegeven in tabel 12.

Niet heel erg verrassend is dat de meeste vrijwilligers (ruim 69%) aangeven dat ze het vrijwilligerswerk leuk moeten blijven vinden om ermee door te willen gaan. Dit is in lijn met hun motivatiemix. Ook de samenwerking met andere vrijwilligers kan hier onder geschaard worden.

Opvallend is dat maar liefst 71% van de oudere vrijwilligers het hebben en houden van een goede gezondheid als factor noemt. Dit is ruim hoger dan in de vergelijkbare onderzoeken en in Harlingen de belangrijkste voorwaarde. Blijkbaar is het kunnen doen van vrijwilligerswerk voor de respondenten gekoppeld aan een voldoende fysieke en mentale gesteldheid. Dit zegt wellicht iets over hoe zij zelf hun vrijwillige inzet ervaren, maar wellicht ook over de manier waarop het vrijwilligerswerk op veel plaatsen is ingericht. Deze uitkomst is overigens in lijn met de eerdere genoemde relatief lage score op ervaren gezondheid.

Tabel 12: Wat huidige vrijwilligers nodig hebben om vrijwilligerswerk te blijven doen

Een goede gezondheid hebben/houden	71%
Dat ik het leuk blijf vinden	69%
Samenwerken met andere vrijwilligers	49%
Genoeg tijd	21%
Meepraten over ontwikkelingen in de organisatie	18%
Gezien worden (waardering)	13%
Training/scholing	13%
Goed begeleid worden	10%
Kunnen wisselen van functie	5%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven

N = 39

7 Niet-meer vrijwilligers: redenen om te stoppen

Zoals hiervoor al is aangegeven, hebben 11 respondenten aangegeven dat ze wel vrijwilligerswerk gedaan hebben, maar dit niet langer doen. 10 van hen hebben het deel van de vragenlijst ingevuld dat over hen ging. Omdat deze groep erg klein is, worden alleen de absolute aantallen gegeven. Allereerst is aan hen gevraagd wat de redenen zijn dat ze zijn gestopt.

Tabel 13: Reden om te stoppen

Ik ben er lichamelijk niet meer toe in staat	5
Ik doe op een andere manier iets voor een ander	5
Ik heb een betaalde baan gevonden	2
Het wordt niet voldoende gewaardeerd	2
Het is me te veel geworden	2
Ik ben er mentaal niet (meer) aan toe	1
Ik pas op kleinkinderen of zorg voor een familielid	1

Respondenten konden meerdere antwoorden geven N = 10

Opvallend is dat verminderde lichamelijke mogelijkheden relatief vaak genoemd worden. Ook doen respondenten op een andere manier iets voor een ander, bijvoorbeeld door spontaan hulp te bieden. In het zelfde onderzoek in Amersfoort kwam verminderde gezondheid duidelijk als belangrijkste reden om te stoppen naar voren kwam. Dit kan te maken hebben met de hogere gemiddelde leeftijd van de respondenten in Amersfoort en Harlingen.

Dit is een interessante aanwijzing dat de reden om te stoppen met vrijwilligerswerk voor jongere ouderen anders is dan voor oudere leeftijdsgroepen. Voor degenen die nog niet met pensioen zijn, maar ook voor de groep die recent met pensioen is gegaan, zijn er allerhande concurrerende tijdsbestedingen. Dit wordt bevestigd in ander onderzoek⁷. Voor de oudste groep vrijwilligers vormen steeds vaker persoonlijke omstandigheden een wezenlijke factor bij de afweging om al dan niet vrijwilliger te blijven.

8 Niet-meer vrijwilligers: wanneer en hoe weer wel?

Zouden ouderen die gestopt zijn met hun vrijwilligerswerk toch weer vrijwilliger willen worden? Het antwoord daarop is opvallend positief, zoals in tabel 14 te zien is. Slechts 3 van de 10 gestopte respondenten geeft aan dat ze nooit meer vrijwilligerswerk gaan doen. Voor de andere respondenten geldt dat ze hun besluit willen heroverwegen, zeker als ze hun tijd meer flexibel kunnen inzetten, zo blijkt uit nadere analyse.

Tabel 14: Overwegingen om wel weer vrijwilligerswerk te gaan doen

Niet/nooit	3
Als ik geen betaalde baan meer heb	2
Als mijn gezondheid het weer toelaat	2
Als ik een leuke organisatie/vrijwilligerswerk vind	1
Als ik mijn tijd flexibeler zou kunnen indelen	1
Als ik ervoor gevraagd word	1
Als ik ervan zou leren/ervaring opdoen	1

Respondenten konden meerdere antwoorden geven N = 10

⁷ Zie b.v. *Is volunteering in later life impeded or stimulated by other activities*, Sarah Dury e.a.. in: *Research on Ageing*, 2016, Vol. 38(1) 51-75

Het moge duidelijk zijn dat hier een kans ligt voor vrijwilligersorganisaties in Harlingen. Promotie van de diverse mogelijkheden om af en toe vrijwillig aan de slag te gaan met aandacht voor de mogelijkheden die iemand heeft, kan ertoe leiden dat gestopte oudere vrijwilligers toch weer actief kunnen worden.

Dit vergt van vrijwilligersorganisaties dat ze meer en andere mogelijkheden ontwikkelen om als oudere vrijwilliger aan de slag te gaan. Helpend daarin kan zijn dat er geen of minder vaste functies, taken en activiteiten worden aangeboden. Overigens zeggen 2 respondenten dat ze in de sector hobby en gezelligheid aan de slag zouden willen en 2 in de sector kunst en cultuur.

Goede manieren om deze groep te bereiken, zijn via een bekende, via Harlingenboeit en via social media én via het Jong Beleggen Café. Overigens is niemand door hun werkgever of de gemeente aangesproken op het doen van vrijwilligerswerk.

9 Nog-nooit vrijwilligers: Waarom niet en wanneer wel?

De derde categorie die we in het onderzoek hebben meegenomen, zijn ouderen die nog nooit vrijwilligerswerk hebben gedaan. Zoals hiervoor al gemeld, vallen 9 respondenten in deze categorie. Van hen hebben er 8 de vragen beantwoord. Omdat deze groep erg klein is, worden ook hier alleen de absolute aantallen gegeven.

Tabel 15: Waarom nog nooit vrijwilligerswerk gedaan

Ik wil me niet binden	3
Ik ben er lichamelijk niet toe in staat	2
Ik zou niet weten waar	2
Het wordt niet voldoende gewaardeerd	2
Het past niet bij mijn kwaliteiten	1
Ik doe op een andere manier iets voor een ander	1

Respondenten konden meerdere antwoorden geven *N = 8*

Voor 3 van de 8 respondenten geldt dat zich niet willen binden een factor is. Verminderde gezondheid wordt ook hier genoemd. Overigens geeft geen enkele respondent aan dat ze vrijwilligerswerk niet belangrijk vinden en dat ze daarom niet als vrijwilliger actief zijn.

Wat zouden mogelijke triggers kunnen zijn voor deze groep om te overwegen vrijwilligerswerk te gaan doen? Vier van de 8 respondenten zeggen nooit vrijwilligerswerk te gaan doen. Dat betekent dat de andere helft het zou kunnen overwegen als het past bij hun talenten, ze een leuke organisatie vinden, training krijgen, gevraagd worden en/of hun tijd flexibel kunnen inzetten. Ook voor deze respondenten geldt dus dat een passend aanbod hen mogelijk over de streep kan trekken.

Tabel 16: Overwegingen om vrijwilligerswerk te gaan doen

Niet/nooit	4
Als het zou passen bij mijn talenten/kwaliteiten	2
Als ik een leuke organisatie/vrijwilligerswerk vind	1
Als ik de juiste training kon krijgen	1
Als ik ervoor gevraagd word	1
Als ik mijn tijd flexibeler zou kunnen indelen	1

Respondenten konden meerdere antwoorden geven *N = 8*

De opgave voor vrijwilligersorganisaties is dan ook om met (potentiële) vrijwilligers in gesprek te gaan en blijven om zo erachter te komen wat voor hen van belang is. Dat kan persoonlijk of via een bijeenkomst. Vervolgens kan elke organisatie zelf bedenken of en in hoeverre aan deze motivatoren tegemoet gekomen kan worden.